

CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA ASIGURĂRILOR ÎN ROMÂNIA

Asist univ. drd. Cristina Otovescu

Asist univ. dr. Mihai Floroiu

Des recherches documentaires témoignent du fait qu'en Roumanie, les premières formes d'assurances sont apparues avant le XIXème siècle. À la fin du XIXème siècle et au commencement du XXème siècle, le développement des activités économiques en Roumanie et leur évolution sur une voie capitaliste, a déterminé l'organisation des services d'assurance, ceux-ci étant regardés comme un facteur de progrès et de modernisation de la société. Après la Révolution de décembre 1989, la société roumaine a connu un processus de restructuration et de réorganisation institutionnelle, sur des bases capitalistes, processus qui a aussi inclu le marché des assurances.

1. Diferitele cercetări de specialitate, efectuate asupra istoriei unor popoare și civilizații umane, au stabilit că originile pactului de asigurare poate fi depistat încă din antichitate. Deci, instituția asigurării își are rădăcinile în dreptul antichității¹, omul având ca scop protejarea sa, a familiei și a patrimoniului dobândit². În art. 2, alin. 3 din *Legea nr. 32/2000 privind societățile de asigurare și supravegherea asigurărilor*, asigurarea este definită ca fiind „operațiunea prin care un asigurător constituie, pe principiul mutualității, un fond de asigurare prin contribuția unui număr de asigurați, expuși la producerea unor anumitor riscuri și îi indemnizează pe cei care suferă un prejudiciu pe seama fondului alcătuit din primele încasate, precum și pe seama celorlalte venituri rezultate ca urmare a activității desfășurate”. Potrivit normelor constituționale, în sistemul nostru de drept, legea intră în vigoare la data publicării ei în Monitorul Oficial sau la data prevăzută în textul ei³, iar, în cazul de față, *Legea nr. 32/2000* a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 148 din 10 aprilie 2000.

În sens lingvistic, verbul *a asigura* înseamnă „a da o garanție pentru înfăptuirea unui lucru; a garanta; a face ceva să fie sigur”. Prin substantivul *asigurare* se înțelege: „Acțiunea de a (se) asigura”; „Punere în siguranță; garantare”, precum și „Încredințare, promisiune fermă”⁴. Arheologii au descoperit probe care demonstrează existența unor societăți de întrajutorare naturală a cioplitorilor de piatră în Egiptul Antic, din anul 4500 î.Hr. Chinezii, care transportau marfa pe râurile și fluviile Chinei, o împărțeau (divizau) în mai multe compartimente pentru a elimina riscul de a pierde întreaga cantitate de produse până la destinație⁵. În anul 300 î.Hr., babilonienii organizau transporturile în caravane, iar, în cazul furturilor, prejudiciul era suportat în comun de către comercianți. *Codul lui Hammurabi* cuprindea 282 clauze și demonstra că babilonienii erau foarte buni comercianți și aveau cunoștințe despre un contract, valoarea banilor și înmulțirea lor prin împrumuturi,

¹ I. Dogaru, *Drept civil. Contractele speciale*, Editura All Beck, București, 2004, p. 870

² G. Olteanu, *Dreptul asigurărilor*, Editura Themis, Craiova, 2001, p.7

³ I. Dogaru, S. Cercel, *Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale*, Editura All Beck, București, 2003, p. 309

⁴ Cf. *Mic dicționar enciclopedic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 110

⁵ David L. Bikelhaupt, *General Insurance*, 9th edition, Richard D. Irwin, Homewood, IL, 1974, p. 62

pe camătă cu dobândă simplă și compusă⁶. Pericle, în sec. al V-lea î.Hr., a întemeiat corporații având ca scop ajutorarea membrilor în cazul unor probleme a căror rezolvare depășea posibilitățile individuale și, mai cu seamă, în situațiile catastrofale ale existenței lor. *Legile Rhodonului*, în sec. al IX-lea î.Hr., au constituit baza teoretică și practică a uzanțelor în ceea ce privește averea comună⁷. Împăratul roman Claudius (10 î.Hr. – 54 d.Hr.), pentru a încuraja importul de grâu, și-a asumat responsabilitatea unui adevărat asigurator, deoarece a luat asupra sa toate pierderile ori pagubele suferite de persoanele care transportau produse⁸. La Roma, Colegiul funerar din Lanuvium organiza funeraliile membrilor săi, dar cu condiția ca aceștia, de-a lungul vieții, să fi plătit o cotizație pentru a fi folosită la înmormântare. Împrumutul maritim, cunoscut la greci și la romani, avea multe puncte comune cu asigurările existente în antichitate. Astfel, comerciantul obținea un împrumut în bani pentru a organiza transportul. În cazul în care nava dispărea, împrumutul respectiv nu era restituit. Dacă nava ajungea la destinație, suma împrumutată era restituită, adăugându-se la această sumă o dobândă ridicată (în vederea suportării riscului).

2. În Europa Evului Mediu, asociațiile lucrătorilor, vânzătorilor, artiștilor aveau corporații care erau organizate pe baza solidarității între membri. Aceștia erau despăgubiți în caz de incendiu, de accident de muncă, de survenire a bolilor sau a îmbătrânirii. Împrumutul maritim a fost interzis în anul 1234 de către Papa Grigore al IX-lea, deoarece existau foarte multe abuzuri din cauza dobânzilor foarte mari. Prima legislație, *L'uffizzio di Mercanzia*, a apărut în Italia la Geneva (1350) și sancționa uzurile comerciale. În 1435 a apărut *Legislația catalană*, cea mai bună legislație din Evul Mediu, care cuprindea *ordonanțele din Barcelona*, în număr de cinci. Legislatorul catalan a avut un merit deosebit deoarece a stabilit elementele juridice ale contractului și toate noțiunile asigurării. La Geneva s-a încheiat în anul 1347 cel mai vechi contract de asigurare și, tot aici, s-a format în anul 1424 prima companie de asigurări maritime. Contractul de asigurare maritimă a apărut în primii ani ai secolului al XIV-lea, în perioada în care popoarele creștine, în numele creștinătății, erau forțate să facă dese expediții pe mare. Conform documentelor arhivei din Florența, asigurarea era răspândită în anii 1300 și 1319 în toate orașele de pe țărmul Mediteranei. Astfel, între vânzătorul care dorea să-și vândă marfa încărcată pe o corabie, fără a-și asuma riscurile călătoriei, și între cumpărătorul care dorea să cumpere marfa scăpată de pericol, a intervenit o persoană terță, asigurătorul, care suporta toate riscurile în schimbul unei sume de bani. În anul 1326 funcționa la Geneva un *Officium Robariae*, care aduna într-o ladă ferecată, sub denumirea de *salvaterra*, denunțurile chiar anonime, referitoare la actele de piraterie ale navigatorilor genovezi și, după cercetări, vinovatul avea obligația de a restitui prada.⁹ Polițele florentine erau asemănătoare polițelor de asigurare de azi, dar nu constituiau un instrument juridic necesar. În arhiva din Florența există acte în care contractul de asigurare era accesoriu la contractul de împrumut, contractul de vânzare și contractul de schimb maritim. De-a lungul timpului, contractul de asigurare a devenit contract de sine stătător.

⁶Violeta Ciurel, *Asigurări și reasigurări: abordări teoretice și practice internaționale*, Editura All Beck, București, 2000, p. 4

⁷ *Idem*

⁸Cosmin Iliescu, *Contractul de asigurare de bunuri în România*, Editura All Beck, București, 1999, p. 4

⁹St. Georgescu-Olenin, *Contractul de asigurare și reasigurare*, vol.I, Tipografia de artă și editura Leopold Geller, p.17

3. La început, asigurătorul era o singură persoană, asigurarea fiind sinonimă jocului. De obicei, proprietarul corăbiei își însoțea vasul în călătorii, iar prima era determinată după legea cererii și ofertei. În Florența asigurătorii erau grupați într-o corporație, având dreptul de a judeca, iar calitatea de judecător și-o însușeau comercianții cei mai bătrâni. Faimoasă era cafeneaua din Londra, având proprietar pe Eduard Lloyds, care, pentru a-și servi cât mai bine clientela, a răspândit în toate porturile importante de pe glob corespondenți pentru a-l informa despre mersul navigației. În 1583, la Londra s-a încheiat cel mai vechi contract privind asigurările de viață. După marele incendiu din data de 2 septembrie 1666, la Londra s-au creat primele asigurări contra incendiilor. La englezi, germani și scandinavi, *gildele*, care au apărut inițial în Anglia (sec. IX), au practicat pentru prima dată asigurarea contra incendiului. Acestea au fost la început sub formă de confrerii religioase sau de apărare mutuală, iar mai târziu au avut caracter corporativ. La începutul secolului al XII-lea, o clauză a gildei Sf. Eric dispunea: „Dacă unuia dintre convivi i-a ars grânarul, el va primi câte trei parale de la fiecare dintre frați”¹⁰.

În Franța, în anul 1786 a fost fondată *Compania de Asigurări contra Incendiilor*, iar, cu un secol mai înainte, în 1687, a luat naștere *Compania Regală de Asigurări* privind asigurările de viață. Datorită speculei și falimentului asigurătorilor, regii și organele din conducere nu au mai permis înființarea societăților de asigurare, decât în urma unui edict emanat de la suveranul țării. Astfel au apărut societățile de asigurare mutuală, înființate prin edict, din Paris (1686), Londra (1726), Copenhaga (1726), Geneva (1741), Napoli (1751). Aceste societăți aveau obligația de a se conforma clauzelor din decret. Fondatorii strângeau un fond foarte mare pentru ca asigurații să fie garantați.

4. La începutul erei moderne, toate elementele juridice ale contractului de asigurare erau determinate în funcție de cerințele comerțului și cele ale navigației. Datorită apariției științelor matematice, mai ales a statisticii, prima era calculată în funcție de anumite norme, asigurarea având la bază calculul probabilității riscurilor. În sec. al XIX-lea s-au constituit diverse ramuri și domenii privind asigurările. Sunt cunoscute, de exemplu, asigurarea de răspundere civilă, asigurarea împotriva accidentelor, asigurarea împotriva furtului.

Unele cercetări documentare atestă că, pe teritoriul țării noastre, au existat forme incipiente de asigurare cu mult înainte de secolul al XIX-lea (cunoscut în istoria Europei ca un veac al ascensiunii capitalismului, al diferențierii națiunilor și al progresului în cunoașterea științifică). Astfel, este dezvăluită o formă rudimentară de asigurare a animalelor, cunoscută sub numele de „hopșă”¹¹. În cazul în care o vită suferea o accidentare, aceasta era tăiată, iar carnea rezultată era împărțită între membrii comunității, fiecare plătind o sumă de bani pentru partea ce-i revenea, proprietarul sinistral putând să-și acopere, integral sau parțial, dauna suferită.

5. În Transilvania secolului al XVI-lea au apărut asociațiile mutuale, de intrajutorare – breslele. Fiecare membru era obligat să plătească o taxă de înscriere, apoi cotizații periodice, sumele rezultate fiind utilizate pentru a se suporta cheltuielile de înmormântare, pentru ajutorarea văduvei și a copiilor celui decedat. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în anumite localități din Transilvania au fost înființate „asociații de înmormântare”, ai căror membri plăteau o cotizație, acoperindu-se cheltuielile aferente în

¹⁰ *Ibidem*, p.21

¹¹ A se vedea *Apariția și dezvoltarea asigurărilor în România*, în volumul *Mareriale teoretice pentru învățământul profesional*, (A.D.A.S.), București, 1972, p. 92-94

caz de deces al acestora. În anul 1823, la Sibiu, s-a încercat, dar fără succes, înființarea unei instituții de asigurare pentru incendiu. Prima organizație, care avea în mod explicit ca obiect de activitate asigurarea, a fost întemeiată de *Asociația Meseriașilor din Brașov*, în anul 1844, cunoscută sub denumirea de *Institutul General de Pensii din Brașov*.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, dezvoltarea activităților economice din România și evoluția lor pe cale capitalistă, a determinat și organizarea serviciilor de asigurare, fiind considerate un factor de progres și modernizare a societății. Astfel, în diferite domenii și compartimente ale economiei românești au apărut o serie de societăți de asigurare, cum au fost, de exemplu, cele intitulate: *Transilvania* (1866), *Dacia* (1871), *România* (1873), *Naționala* (1882), *Generală* (1887), *Agricola* (1906), *Urania*, *Patria*, *Banca Generală de Asigurare* (1911) ș.a. În anul 1881, datorită fuzionării societăților *Dacia* și *România*, a luat ființă societatea *Dacia-România*, care în anul 1909 a preluat societatea *Patria*¹².

Datele statistice și istorice ne arată că, în anul 1930, în România își desfășurau activitatea 44 de societăți de asigurare, naționale și străine. Concurența dintre respectivele societăți și criza economică din epocă au condus la o înjumătățire a numărului acestora. De pildă, în anul 1936 mai funcționau doar 23 de societăți de asigurare, cu un capital însumând 400 de milioane de lei și cu rezerve de peste 2,2 miliarde de lei. Începând cu anul 1940, în condițiile istorice și geopolitice în care se afla România, în contextul declanșării celui de-al doilea război mondial, s-a înregistrat o pătrundere masivă a capitalului german pe piața asigurărilor din țara noastră, prin intermediul societăților: *Victoria*, *Vatra Dornei*, *Allemania*, *Dacia-România*, *Naționala*, *Steaua României*, *Transilvania* etc.

După cel de-al doilea război mondial, ca urmare a intrării statului și societății românești în sfera de influență a comunismului sovietic, întregul portofoliu al societăților de asigurare a fost preluat de ceea ce se numea *Societatea Sovieto-Română de Asigurări pe Acțiuni – Sovromasigurare*.¹³ În anul 1952 s-a înființat *Administrația Asigurărilor de Stat (A.D.A.S.)*¹⁴, la care statul a deținut monopolul total în materie de asigurări timp de aproape cinci decenii.

6. După decembrie 1989, societatea românească a cunoscut un proces de restructurare și reorganizare instituțională, pe baze capitaliste, care a inclus și piața asigurărilor. În consecință, a dispărut monopolul statului în activitatea de asigurări.

Administrația Asigurărilor de Stat și-a încetat activitatea începând cu 1 ianuarie 1991¹⁵. *Asigurarea Românească* (Asirom), *Astra* și *Carom* au fost primele societăți de asigurare pe acțiuni nou înființate, care au preluat portofoliul de asigurări și patrimoniul A.D.A.S.-ului.

Funcționarea optimă a pieței asigurărilor în România este dependentă de o multitudine de factori: economici, social-educativi, politici, moral-tradiționali, psihosociali și, nu în ultimul rând, legislativi. Actualul cadru legislativ din țara noastră reglementează, în linii generale, activitatea de asigurări, însă, în perspectiva integrării în Uniunea europeană este necesară o completare și îmbunătățire a legislației asigurărilor, astfel încât să fie pe deplin compatibilă cu cea existentă în societățile dezvoltate ale continentului nostru.

Printre măsurile care se impun, actualmente, pentru perfecționarea activității în domeniul asigurărilor, evidențiem o organizare coerentă a sistemului de asigurări, prin

¹² D. Popescu, I. Macovei, *Contractul de asigurare*, Ed. Junimea, Iași, 1982, p. 14-16

¹³ *Decretul nr. 345*, din 20 aug. 1949

¹⁴ *Decretul nr. 38/1952*; H.C.M. nr. 710/1952; H.C.M. nr. 831/1952; H.C.M. nr. 828/1952 etc.

¹⁵ Cf. *Hotărârea Guvernului României privind înființarea unor societăți comerciale pe acțiuni în domeniul asigurărilor*, nr. 1279 din 8 dec. 1990, publicată în *Monitorul Oficial*, nr. 145, Partea I, din 17 dec. 1990

simplificarea numeroaselor acte normative care îl reglementează, în paralel cu formularea riguroasă a acestora (evitându-se formulările ambigue, redundante și stufoase).

În România, piața asigurărilor a înregistrat o creștere semnificativă de la an la an, estimându-se că, la sfârșitul anului 2004, va atinge o cotă valorică de aproximativ 1 miliard USD. Pentru a se realiza acest fenomen, trebuie să se ia în calcul evoluția macroeconomică și eforturile depuse în ceea ce privește promovarea conceptului de asigurare în rândul populației. Deci, facilitățile introduse de noul *Cod fiscal*, îmbunătățirea generală a situației economice din România, faptul că oamenii înțeleg mai mult necesitatea și utilitatea asigurării sunt factori pe care se sprijină estimarea menționată.

7. În ultimii ani, piața românească a asigurărilor a înregistrat o evoluție spectaculoasă, o creștere net superioară ritmului de creștere economică. Volumul total de prime încasate a ajuns în anul 2002 la 471 milioane euro (din care 352 milioane euro încasări din prime pentru asigurări generale și 118,7 milioane euro asigurări de viață). Anul 2002 a reprezentat primul an în care gradul de penetrare a asigurărilor în economie a fost supraunitar, ajungând la 1,09%, desigur încă departe de nivelul înregistrat în piețele mature (în medie 8% în țările UE și 3-5% în țările Europei Centrale).

Densitatea asigurărilor a crescut la 21,7 euro/locuitor față de 16 euro/locuitor în anul 2001. Structura primelor încasate continuă tendința începută cu câțiva ani în urmă. Ponderea asigurărilor de viață a crescut în fiecare an, ajungând la 25% în 2002, față de 8,3% în 1998. Tendința aceasta va continua și în anii viitori, ca urmare a maturizării pieței, a creșterii nevoii de protecție și economisire și a creării unui fond de pensii.

Volumul total al primelor brute de asigurare subscribe în anul 2003 a crescut cu peste 120 de milioane de euro, ajungând până la 728,2 milioane de euro (27.347,6 miliarde de lei), primele zece companii controlând peste 80% din piață, așa cum reiese din analiza datelor comunicate de asigurători. Potrivit *Raportului Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor (CSA)*, veniturile subscribe din prime de cele 45 de societăți care au activat în 2002 au totalizat 604,67 de milioane de euro (18.899,35 miliarde de lei)¹⁶. În domeniul asigurărilor generale și de viață, un rol de prim rang a fost deținut de *Asirom*, cu subcrieri în valoare de 5408,05 miliarde de lei (puțin peste 144 de milioane de euro), comparativ cu 3064,32 miliarde de lei în 2002 și cu o cotă de piață de 19,78%, față de 16,21% cu un an în urmă (2001). Compania *Allianz-Tiriac Asigurări* s-a clasat a doua, veniturile din subcrieri ridicându-se la 5102,34 miliarde de lei (135,86 de milioane de euro), iar cota de piață - la 18,66%, cu peste un procent mai mare decât în 2002. Următoarele poziții au fost ocupate de *ING Nederlanden* - 2748,85 miliarde de lei (73,19 de milioane de euro), *Omniasig* - 2232,532 miliarde de lei (59,45 de milioane de euro) și *Asiban* - 1515 miliarde de lei (40,34 de milioane de euro). Primele cinci companii amintite dețin 62,187% din piața asigurărilor generale și de viață, procent aproape identic celui înregistrat în anul 2002 - 62,19%. Următoarele cinci companii sunt *Unita*, care a subscris prime în valoare de 1317,47 miliarde de lei, *Astra* - 1305 miliarde de lei, *Ardaș* Cluj-Napoca - 1090,1 miliarde de lei, *Generali* - 816,1 miliarde de lei și *BCR Asigurări* - 777,8 miliarde de lei. Comparativ cu 2002, *BCR Asigurări* a înregistrat, în 2001, cea mai importantă creștere a primelor subscribe în rândul primilor zece asigurători din România - 287,9%, urmată de *Asiban* - 95,12% și *Unita Timișoara* - 93,55%. Ritmuri de creștere cuprinse între 40 și 80% au consemnat companiile *Asirom* - 76,48%, *Allianz-Tiriac Asigurări* - 56,6% și *Astra* - 41,1%.

Comparativ cu situația la 6 luni, acest top nu a înregistrat modificări semnificative, cu excepția intrării pe locul 10 a societății *Asiban S.A.*, în locul societății *Grup As S.A.* Prin

¹⁶A se vedea www.asig.ro

raportare la volumul total al primelor brute încasate pe parcursul întregului an 2001, rezultă că primele înregistrate în perioada ianuarie – iulie 2002 au reprezentat circa 98%, nivel care reflectă o evoluție favorabilă a pieței asigurărilor. Media lunară a încasărilor din prime brute de asigurare a fost de 1.418.747 milioane lei în primele 7 luni a.c., mai mult decât în întreg anul 2001, când a fost de 845.176 milioane lei.

Anul 2004, prin creșterea economică previzionată a adus cu sine efecte pozitive, sub aspectul creșterii segmentului de piață potențial căruia se adresează asigurările și, implicit, a primelor de asigurare încasate. Deși statisticile arată creșteri deosebite ale acestui indicator, efectele directe asupra nivelului de trai al populației și asupra creșterii nivelului real al veniturilor s-au resimțit după o perioadă mai lungă de timp¹⁷.

¹⁷ Cf. www.xprimm.ro